

АНЖЕЛА ОСТАПЧУК
факультет банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Сороківська З.К.

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розкрито зміст поняття інфляції як складного соціально-економічного явища. Визначено причини інфляції та її соціально-економічні наслідки. Проаналізовано ситуацію, що склалася в Україні за останні роки (2011-2016), а також виявлено найважливіші причини інфляційного зростання цін. Розглянуто шляхи досягнення оптимального рівня інфляції для України. Також у статті обґрунтовано доцільність застосування інфляційного таргетування в Україні на основі міжнародного досвіду.*

***Annotation.** In the article maintenance of concept of inflation is exposed as the difficult socio-economic phenomenon. Reasons of inflation are certain and her socio-economic consequences. A situation that was folded to Ukraine in the last few years (2011-2016) is analysed, and also major reasons of inflationary price advance are educed. The ways of achievement of optimal rate of inflation are considered for Ukraine. Also in the article expediency of application of inflationary таргетування is reasonable in Ukraine on the basis of international experience.*

***Ключові слова:** інфляція, індекс споживчих цін, інфляція попиту, інфляція витрат, антиінфляційна політика, інфляційне таргетування.*

***Keywords:** inflation, consumer price index, demand-pull inflation, cost-push inflation, anti-inflation policy, inflation таргетування.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві інфляція відіграє важливу роль і впливає на економіку держави. Немає такої країни, яка б не потерпала від інфляції.

Науковці достатньо довгий час намагаються визначити основні причини інфляції та методи боротьби з нею, щоб у подальшому здійснювати контроль над несприятливими економічними і соціальними наслідками. Ці наслідки інфляції є, в першу чергу, різноманітними та в деякій мірі дуже складними. Високий рівень інфляції завдає великих перешкод виробництву, посилює суперечності в соціальних і політичних колах суспільства.

Україна має значний досвід у боротьбі з інфляцією та її руйнівними наслідками. Інфляційні процеси були спричинені структурними диспропорціями перехідної економіки непослідовною економічною політикою.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато вчених у свій час займались визначенням сутності інфляції, характер та її формування впливу на економіку країни, зокрема українські вчені-економісти: А. Гальчинський, О. Дзюблук, О. Малахова, М. Зверяков, С. Кораблін, З. Сороківська, Н. Костіна, О. Мельник, В. Найдьонов, Т. Сліпченко та інші. Серед зарубіжних вчених слід відзначити праці Л. Абалкіна, Л. Красавіної, О. Лаврушина, С. Лушина, С. Меншикова, В. Новожилова та інших відомих економістів.

Незважаючи на велику кількість наукових праць, які спрямовані на вирішення проблем регулювання інфляції в Україні, питання стримування інфляційних процесів та розробки програми антиінфляційної політики залишається актуальним і остаточно не вирішеним.

Виклад основного матеріалу. Інфляція – процес втрати купівельної спроможності грошей унаслідок переповнення з обігу грошовими знаками понад дійсну потребу економіки, що призводить до їх знецінення [8].

При інфляції відбувається порушення дії закону грошового обігу. Тобто наявний в економіці масі товарів починає протистояти більша маса грошей, що призводить до їхнього знецінення по відношенню до тих товарів на які гроші обмінюються.

Сама інфляція не є породженням сучасності, а була відома ще в античний період і середні віки. Однак у ті часи інфляційні процеси були зазвичай екстраординарним явищем пов'язане або із значними масштабами псування монет або із ввезенням заної кількості золота в країну.

До основних причин інфляції можна віднести наступні, які пов'язані:

1. зі зростанням витрат виробництва, зумовленим:
  - значним підвищенням темпів зростання заробітної плати над темпами зростання продуктивності праці;
  - перевищенням темпів зростання податків над темпами зростання доходів;
  - зростання цін на сировину та енергоресурси;
2. збуренням сукупного попиту, викликаним оптимістичними очікуваннями підприємців щодо майбутньої кон'юнктури в умовах повної зайнятості;
3. структурними зрушеннями в сукупному попиті, які виявляються у швидкому оновленні благ, які пропонуються на ринку. Ціни на нові незвичні блага зростають, а на старі не знижуються, та зменшується їх пропозиція. Наслідком цього є зростання рівня цін ;
4. змінами структури ринку, які пов'язані із владою монополій, олігополій та держави, яка реалізується в адміністративному монопольному зростанні цін [2];
5. неекономічні чинники - революції, війни, політична нестабільність, втрата довіри до уряду тощо.

Високі темпи інфляції проявляють негативний вплив на економічний розвиток країни. Наслідками такого впливу є:

- розладнання грошової системи, що визначається втратою національною грошовою одиницею своїх функцій;
- дестабілізація кредитної системи, що пов'язана із відтоком коштів із депозитів та значними втратами для кредиторів унаслідок знецінення грошей;

- деформація структури споживчого попиту, що визначається прискореним зростанням вартості товарів відносно вартості грошей, що породжує ринковий ажіотаж;
- дезорганізація господарських зв'язків, що визначається нерівномірним розвитком різних галузей економіки із різною швидкістю обороту капіталу, що призводить до платіжної кризи;
- зниження платоспроможного попиту, оскільки ріст цін спричиняє падіння заробітної плати, що призводить до зниження попиту на ринку, а відтак веде до стагнації економіки;
- розладнання фінансової системи, що пов'язано із знеціненням грошових надходжень до бюджету, а відтак загострює проблему внутрішнього державного боргу і пошуку джерел його покриття;
- порушення зовнішньо-економічних зв'язків, що пов'язано із скороченням експорту, збільшенням імпорту та зростанням внаслідок цього від'ємного сальдо торгово-платіжного балансу, що викликає девальвацію національної валюти.

В економічному суспільстві інфляція проявляється у вигляді дефіциту товарів та послуг, підвищення загального рівня цін на товари та послуги, засоби виробництва, а також девальвацією національної валюти [3].

Основним показником за допомогою якого вимірюється інфляція в країні є коефіцієнт інфляції, або індекс споживчих цін, який характеризує загальну зміну цін на товари і послуги у поточному періоді у порівнянні з минулим.

Індекс інфляції показує, наскільки змінилася вартість фіксованого набору товарів і послуг для споживачів у даному періоді стосовно попереднього. Споживчий набір впроваджується централізовано, є однаковим для всіх регіонів України і являє собою набір самих характерних і важливих для домашнього споживання товарів і послуг.

З таблиці 1 можна зробити висновки про те, що найбільший за останні шість років в Україні темп приросту цін на споживчі товари та послуги

спостерігався у 2015 р., що становить 43,3%. Дефляційні процеси спостерігалися у 2012 р. У грудні 2014 р. порівняно з 2013 р. відбувається значне прискорення інфляційних процесів (на 24,9 %).

Таблиця 1.

**Індекс інфляції в Україні за період з січня 2011 р. по грудень 2016 р.
(у відсотках до попереднього періоду) [7]**

Місяць/Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Січень	101,0	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9
Лютий	101,9	100,4	100,1	100,8	108,6	100,5
Березень	103,3	100,7	100,1	103,0	120,3	101,5
Квітень	104,7	100,7	100,1	106,4	137,1	105,1
Травень	105,5	100,4	100,2	110,5	140,1	105,2
Червень	105,9	100,1	100,2	111,6	140,7	104,9
Липень	104,6	99,9	100,1	112,0	139,3	104,8
Серпень	104,1	99,6	99,4	112,9	138,2	104,5
Вересень	104,2	99,7	99,4	116,2	141,4	106,4
Жовтень	104,2	99,7	99,8	119,0	139,5	109,4
Листопад	104,4	99,6	100,0	121,2	142,3	111,4
Грудень	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4

Слід зазначити, що останніми роками в Україні стрімко зростають ціни на продукти харчування, житло, воду та електроенергію. Як свідчать дані, лише за 2016 р. вартість житла, електроенергії, газу та інших видів палива зросла більш ніж як вдвічі. Прискореними темпами зростала вартість продуктів харчування (на 45,9 %), а також предметів домашнього вжитку (на 45,9 %).

Незалежно від стану грошової сфери товарні ціни можуть підніматися внаслідок змін циклічних і сезонних коливань, структурних зрушень у динаміці виробництва, монополізації ринку, державного регулювання економіки, введення нових податків, зміни кон'юнктури ринку, дії зовнішньоекономічних зв'язків, стихійних лих і т. д. Отже, зростання цін викликається різними причинами.

До інфляційних причин зростання цін можна віднести:

1. диспропорційність, або незбалансованість державних витрат і доходів, що проявляється в дефіциті державного бюджету. Якщо цей дефіцит фінансується за рахунок активного використання "друкарського верстата", це призводить до збільшення маси грошей в обігу, а, відповідно, і до інфляції;

2. зростання "відкритості" економіки тієї чи іншої країни, усе більше втягування її в міжнародні зв'язки збільшують небезпечність "імпортованої" інфляції;

3. інфляція набуває самопідтримуючого характеру в результаті інфляційних очікувань. Багато вчених країн Заходу і нашої країни особливо виділяють, що подолання інфляційних очікувань населення і виробників – це найважливіше (якщо не головне) завдання антиінфляційної політики.

Боротьба з некерованою інфляцією є однією з головних проблем державного регулювання. З метою зниження рівня інфляції та зменшення її негативних наслідків уряд здійснює антиінфляційну політику.

Антиінфляційна політика – комплекс заходів, які спрямовані на регулювання економіки з метою зниження рівня інфляції в Україні.

Основні заходи антиінфляційної політики поділяються на дві групи:

- 1 група охоплює заходи проти інфляції попиту, що проводиться у межах дефляційної політики. Інфляція попиту – такий тип інфляції, що характеризується зростанням рівня сукупних ринкових цін внаслідок зростання грошового попиту на товари і послуги сукупного споживача (сукупного покупця) і його відповідного «відриву» від обсягів сукупної пропозиції.

Дефляційна політика – це реалізація державного комплексу регулятивних заходів щодо обмеження платоспроможного попиту на ринку через механізм дії грошово-кредитної та фінансової системи.

Основними елементами дефляційної політики є 4 наступні:

1. Бюджетна політика, яка передбачає досягнення збалансованості доходів і витрат, державного бюджету та зведення до мінімуму бюджетного дефіциту.

2. Фіскальна політика, яка передбачає збільшення оподаткованих доходів з метою обмеження платоспроможного попиту.

3. Грошово-кредитна політика (монетарна), яка спрямована на зменшення темпів росту грошової маси і зниження швидкості обігу грошей.

4. Валютна політика, яка передбачає підвищення вартості національної грошової одиниці стосовно іноземних валют.

- 2 група заходів охоплює вплив держави на інфляцію витрат. Інфляція пропозиції (витрат) – такий тип інфляції, що полягає у підвищенні рівня сукупних цін за зниження обсягів сукупного виробництва (сукупної пропозиції) або зростання грошових витрат на придбання ресурсів виробництва.

Серед таких заходів, основними є наступні:

1. Політика доходів, яка передбачає заморожування заробітної плати або визначення граничних меж її росту.

2. Цінова політика, яка передбачає пряме втручання держави у ринкове ціноутворення.

3. Антимонопольна політика, яка передбачає встановлення державного контролю за виробничими витратами і цінами монополій.

4. Зовнішньо-торгова політика, яка використовує митно-тарифні інструменти для стимулювання імпорتنих операцій і посилення конкуренції на внутрішньому ринку.

5. Політика податкового стимулювання виробництва, яка включає заходи щодо зниження податків на підприємницьку діяльність задля стимулювання виробництва.

Ще одним антиінфляційним методом є її таргетування. Інфляційне таргетування – це система монетарного устрою, яка визначається офіційним проголошенням мети інфляції на середньостроковий період з врахуванням тієї умови, що стабільна інфляція буде реалізована в довгостроковому періоді [5]. Такий інструмент не використовується як захист від високого рівня інфляції, а обирається задля підвищення якості економічної політики при реалізації необхідних реформ у фінансовій, соціальній та економічній сфері. Таргетування інфляції передбачає не лише стабілізацію цін, а й регулювання пропозиції грошей в країні. Основною метою даного інструменту є зниження інфляційних очікувань всіх суб'єктів господарювання шляхом підвищення довіри до монетарної політики Центрального Банку України. Варто зауважити, що інфляційне таргетування має базуватися на систематичному аналізі майбутнього рівня інфляції, а для його прогнозування потрібно мати недійсні статистичні дані та економетричні моделі. Доцільність переходу до режиму таргетування інфляції для України пов'язана:

➤ по-перше, з посиленням залежності економічного розвитку від зовнішнього сектору (частка експорту та імпорту в структурі ВВП становить близько 50 %). В умовах недостатнього розвитку внутрішнього ринку це створює істотні ризики для подальшого забезпечення сталих темпів

економічного зростання та може призвести до істотних і раптових змін у динаміці попиту на гроші;

➤ по-друге, бажаність переходу до режиму таргетування інфляції пов'язана з підвищенням цін на аналогічну продукцію українських експортерів, що викличе зростання цін на аналогічну продукцію на внутрішньому ринку [1].

Передумовами успішного запровадження інфляційного таргетування, як свідчить зарубіжний досвід, є: задовільний стан державних фінансів, стала макроекономічна стабільність, незалежність Центрального Банку у використанні інструментів та його повноваження щодо забезпечення цінової стабільності, досить потужна банківська система, довіра громадськості до грошово-кредитної політики і Центрального Банку, інформаційна відкритість грошово-кредитної політики [6].

Перехід до цієї системи дає змогу підвищити прозорість та передбачуваність монетарної політики, сприяє підвищенню впливу процентної політики НБУ на ціни інших фінансових інструментів, процентні ставки за операціями банків та в підсумку досягненню цілей щодо інфляції [4].

Отже, здійснення антиінфляційної політики залежить від співвідношення безлічі фінансових процесів і ступеня їх активності. В наслідок цього велика ефективність її використання має можливість бути досягнута тільки за умови комплексного застосування розглянутих вище шляхів боротьби з інфляцією.

Висновки та рекомендації. Синтезуючи вищевикладене дослідження можна зробити висновок, що на сьогоднішній день національній економіці України притаманне таке явище, як інфляція. Інфляція як економічне явище характеризується зростанням цін та зниженням купівельної спроможності грошей. Зі становленням і ускладненням ринкових відносин змінився і характер інфляційних процесів. Для прикладу, якщо в умовах металевих грошового обігу інфляційні явища з'являлися в результаті порушення закону грошового обігу – заміни металевих грошей неповноцінними монетами або ж паперовими грошима, то сучасну інфляцію неможливо розглядати виключно в якості

грошового феномену, тому що зараз її джерела знаходяться не лише тільки в економічній, але і в соціально-політичній сфері, в соціальному устрої життя, в індивідуальній і суспільній психології сучасного суспільства.

На сьогодні інфляція стала звичним явищем, і повне її уникнення практично неможливе. По-перше, чим нижчий темп інфляції, тим важче досягнути її подальшого зменшення. По-друге, досвід добре розвинених країн показує, що помірна та відносно стабільна інфляція, яку можливо передбачити та врахувати, не створює великих проблем в економіці. Вона може навіть підвищити рівень виробництва та збільшити загальну кількість зайнятих. Але її невідконтрольне зростання сприяє розвитку негативних явищ в економічній сфері, вражаючи виробництво, розподіл і споживання.

Боротьба з некерованою інфляцією вважається однією з ключових проблем державного регулювання, тому що на ній базується вся фінансова, соціально-економічна та банківська політика. З метою стримування інфляції і скорочення її несприятливих наслідків уряд проводить антиінфляційну політику. Втілення в життя антиінфляційної політики вимагає від уряду розроблення антиінфляційної програми, яка визначає мету, задачі і шляхи її реалізації, що залежить від стадії інфляційного процесу, його інтенсивності та інших факторів. Так, задачі боротьби з інфляцією або обмеження масштабів інфляційних наслідків різні і потребують прийняття неоднакових методів регулювання.

Все більше держав використовують інфляційне таргетування. Сутність режиму інфляційного таргетування полягає у публічному оголошенні кількісних цілей з інфляції та зобов'язанні центрального банку досягати цих цілей протягом середньострокового періоду. Як свідчить зарубіжний досвід, в країні зменшився темп інфляції та стабілізувалась макроекономічна ситуація. Даний режим передбачає не лише стабілізацію цін, а й регулювання пропозиції грошей в країні.

Список використаної літератури

1. Бабич Л.М. Макроекономічні основи таргетування інфляції як метод регулювання фінансових ринків в розвинутих країнах та Україні /Л.С.Любохинець, Л.М.Бабич// Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. - 2010. - №.4 – т.2. – 75 с.
2. Базилевич В. Макроекономіка: Підручник. / В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик. – К. :Знання, 2007. – 703 с.
3. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч.- метод. посібник. -К.: Основа, 1998.
4. Інфляційний звіт НБУ січень 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43401297>
5. Круш П.В. Інфляція: суть, форми та оцінка: навч. посіб./П.В. Круш, О.В. Клименко.-К.: Центр навч. літ-ри, 2010. – 288 с.
6. Мещеряков Л. Л. Економічний простір [Електронний ресурс] / Л. Л. Мещеряков, Я. В. Гадяцька // №27. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_27/Stati/8PDF.pdf.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Панчишин С.М. Макроекономіка: Навчальний посібник. – К.: Либід 2003. – 614 с.